

НАШЕ СЬОГОДЕННЯ

DOI <https://doi.org/10.32848/agrar.innov.2020.4.21>

СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЗРОШУВАНИХ ЗЕМЕЛЬ (ІНТЕРВ'Ю)

Інформацію про нагальні проблеми у зрошуваному землеробстві надає
головний науковий співробітник Інституту зрошуваного землеробства
Національної академії аграрних наук України доктор сільськогосподарських наук Павло Писаренко

– Який на сьогодні стан справ у зрошуваному землеробстві в Україні?

– Сучасне землеробство має орієнтуватися на ринкові умови виробництва сільськогосподарської продукції. Це стосується й ведення землеробства на зрошуваних землях.

Зрошення змінює співвідношення вологи й тепла, інтенсивність використання рослинами променевої сонячної енергії, сприяючи перетворенню землеробства на високопродуктивне та стійке. Виробництво конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції на зрошуваних землях можливе лише за умов постійного зростання культури землеробства, підвищення родючості ґрунтів та запровадження передових агротехнологій.

На сучасному етапі функціонування зрошуваного землеробства спостерігається поглиблення процесів спеціалізації й концентрації виробництва окремих видів високорентабельної продукції. Так, у господарствах, які мають великі площі зрошуваних земель, упродовж останніх років зростає питома вага сої – до 25–40%, а в окремих із них навіть до 50%, кукурудзи – до 25–30%. В овочевих сівозмінах, особливо за умов краплинного зрошення, спостерігається стовідсоткове насичення овочевими культурами. Такий підхід часто призводить до зниження родючості ґрунтів та погіршення їх фітосанітарного стану.

– У чому полягає основна проблема галузі?

– На сучасному етапі розвитку зрошувальних меліорацій поливні землі вимагають надто сумлінної роботи,

збереження їх родючості. Ґрунти, їх родючість є неocenним національним багатством України, їх необхідно зберегти й передати майбутнім поколінням у найкращому стані. Особливо це стосується зрошуваних земель, на які в попередні роки державою витрачено великі капіталовкладення.

З розвитком ринкових відносин у сільському господарстві та з формуванням різних форм власності на землю проблеми збереження ґрунтів за умов зрошення набувають іншого характеру. З одного боку, право спадкоємності володіння землею повинне сприяти бережливому ставленню до зрошуваних земель, а з іншого – ринкові відносини створюють передумови до стимулювання використання зрошуваних земель із метою одержання максимального прибутку від їх експлуатації без витрачання при цьому коштів на ґрунтозахисні заходи. Тому зі збільшенням частки приватних та індивідуальних господарств, яким економічно не вигідно буде утримувати, а тим більше будувати зрошувальні системи, виникає загроза стихійної заміни енергоємних способів поливу більш примітивними, проте ґрунто- й екологічно небезпечними.

– Які методи збереження довкілля є найвагомішими?

– За таких умов особливого значення набуває проблема відтворення родючості зрошуваних земель та охорони довкілля. У розв'язанні цієї проблеми на сучасному етапі розвитку зрошуваного землеробства вагома роль відводиться сівозмінам, які разом із техно-

логічними заходами підвищують продуктивність ріллі на 25–30% за одночасного збереження й підвищення родючості ґрунту. В умовах розвитку ринкових відносин і необхідності виробляти конкурентоспроможну продукцію виникає потреба в максимальному насиченні зрошуваних сівозмін технічними, овочевими культурами як найбільш рентабельними в умовах Півдня України. За високого насичення цими інтенсивними культурами роль сівозмін як біологічного методу регулювання фітосанітарного режиму істотно зростає.

З появою в Україні нових форм власності й господарювання, розукрупненням господарств, розпаюванням земель, розвитком ринкових відносин на селі зросла кількість господарств, які мають невеликі площі землекористування та вузьку спеціалізацію. У зв'язку із цим виникає потреба в розробленні оптимальних форм організації землекористування та запровадженні вузькоспеціалізованих сівозмін із короткою ротацією. Чергування культур у таких сівозмінах має проводитися за законом плодозміни, що сприятиме високій стабільній продуктивності.

– Які способи поливу є найбільш перспективними в нашій країні?

– Площа меліорованих земель в Україні, яка поливається за допомогою краплинного зрошення, становить 80–85 тис. га (без урахування приватних ділянок пло-

щею менше 1 га). Основні площі зосереджені в південних областях: Херсонській, Запорізькій, Миколаївській, Одеській та Автономній Республіці Крим. На їх частку припадає близько 80% від загальної площі.

У зв'язку з регіональними змінами клімату, а саме підвищенням середньодобової температури повітря, зниженням відносної вологості повітря, нестачею запасів ґрунтової вологи, зменшенням кількості атмосферних опадів, відбувається поширення краплинного зрошення в центральні, східні та північно-східні регіони України. Зараз краплинне зрошення застосовують у Черкаській, Кіровоградській, Київській, Полтавській, Харківській, Донецькій, Луганській областях.

За даними Держводагентства, в Україні у 2019 році фактично поливалося 532 тис. га, з них краплинним зрошенням – 68,2 тис. га, або 12,8%. Близько половини всіх площ мікрозрошення розташовані на Херсонщині, а в розрізі сільськогосподарських культур переважають овоче-баштанні та картопля (53%), багаторічні культури, зокрема плодово-ягідні й виноградні насадження (38%), а також поширені пропашні культури (кукурудза, соя тощо).

Інколи, особливо під час закладки молодих садів і виноградників, краплинне зрошення можуть комбінувати зі сплінкерним зрошенням (мікродощуванням) для уникнення повітряної посухи. Варто зауважити, що сплінкерне зрошення й використання системи Gold sgraу не набули широкого застосування в нашій країні та використовуються лише для поливу невеликих присадибних ділянок або в парках.

Серед способів мікрозрошення велику перспективу має внутрішньоґрунтове зрошення з розкладкою поливної стрічки (або трубок) на глибині від 20 до 30 см. На сьогодні в Україні промислове використання цього способу зрошення перебуває на початковому рівні. У Херсонській області закладено не більше 10 невеликих полігонів, у тому числі в дослідному господарстві «Асканійське» Асканійської державної сільськогосподарської дослідної станції Інституту зрошуваного землеробства Національної академії аграрних наук України. Світовий досвід свідчить про високу ефективність цього способу поливу, на думку багатьох учених, саме він повинен стати новим «проривом» у вітчизняному зрошуваному землеробстві.